

3. LATİNCE GRAMERİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE TIBBİ TERMINOLOJİDE KULLANIMI (devamı)

**Kızılcahamam Meslek Yüksekokulu
Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü Fizyoterapi Programı
Tıbbi Terminoloji Dersi**

Öğr. Gör. Şeyda CUMA

İSİM TAMLAMALARI: Anlam olarak birbirinden farklı olan iki veya daha fazla ismin yeni bir anlam meydana getirmek için bir araya gelerek oluşturdukları birlikteliklere **isim tamlaması** denir.

Türkçede **birinci isme tamlayan**, **ikinci isme ise tamlanan** denir.

Eğer ikiden fazla isimden oluşan bir isim tamlaması söz konusu ise **son isim tamlanan** diğerleri **ise tamlayan** konumundadır.

Türkçede tamlayan başta bulunurken Latincede tamlanan başta bulunur.

Latince isim tamlamalarında **tamlayan** (yani ikinci kelime) **genitivus** halinde iken **tamlanan** cümle içinde yüklendiği role göre **farklı bir halde** olabilir.

Örnek: angulus costae (kaburga açısı: kaburganın açısı);

Burada **costae** kelimesi **tamlayan** konumundadır ve **genitivus** halindedir.

Angulus kelimesi ise **tamlanan** konumundadır ve **nominativus** halindedir ve tekildir.

Türkçedekine benzer bir durum Latince tıbbi terminoloji içinde geçerlidir. Tıbbi terminolojide isimlerden sonra ilave edilen bazı sıfatlar oluşumlar arasındaki büyüklüğü ve küçüklüğü belirtir.

Örnek: omentum majus, omentum minus, foramen magnum, foramina palatina minora vb.

Türkçede isim küçülten ekler gibi Latince de isim küçülten ekler (**ol** ve **ul**, nadir olarak ta **el**), vardır.

Bu ekler gövde değişikliği olmayan çekimlere dahil olan isimlerde gövdede herhangi bir değişikliğe yol açmadan isme içek olarak ilave edilirler.

Ancak 3. çekim gibi gövdede değişikliğe yol açan çekim grubuna giren isimlerde gövde değişikliğine yol açan eklerle birlikte ilave olurlar.

Bu tür kelimelerde türetme yapılırken **gen. sing.** durumuna ekler ilave edilir.

Latince küçültme sağlayan ekler ismin cinsine göre (**mas. fem. veya neut.**) ve isim gövdesinin son harfine göre değişirler.

Bazı grup isimlerde ise küçültme eklerinin önüne **ic** kaynaştırma hecesi alırlar.

Örnekler:

Arteria	Atardamar	arteri ola	küçük atardamar (atardamarcık)
Bulbus	Soğan	bulbu lus	küçük soğan (soğancık)
Cerebrum	Beyin	cerebu llum	küçük beyin (beyincik)
Fossa	Çukur	fossu la	küçük çukur (çukurcuk)
Fovea	Çukur	fove ola	küçük yuvarlak çukur (çukurcuk)
Globus	Küre	globu lus	küçük küre (kürecik)

Kaynaştırma hecesi alanlara örnekler:

Cornu	cornic ulum	Boynuz	küçük boynuz (boynuzcuk)
Dens, dentis	dentic ulus	Diş	küçük diş
Pes, pedis	pedinc ulus	Ayak	küçük ayak (ayakçık)
Cutis	cutic ula	Deri	küçük deri
Auris	auric ula	Kulak	küçük kulak (kulakçık)

NUMERALIA: SAYILAR

Nesnelerin miktarını ortaya koymak için kullanılan soyut kavramlara (sembollere) **sayı** denir.

Tıbbi terminolojide kullanılan sayılar genellikle **Latince** ve **Greke** kökenli olup rakamlarla (**Arap** veya **Romen** rakamlarıyla) bazen de **yazıyla** yazılır.

Latince sayılar Türkçedeki sayma işlemi gibi onluk diziler halinde yapılır. 10'dan sonra gelen onluk dizideki sayılar Türkçedeki gibi 10 ve 1 sayısının birleştirilmesi ile olur. Ancak Türkçeden farklı olarak küçük sayı önce büyük sayı sonra gelir.

Örnek: un+decem= undecim= 11, duo+decem= duodecim: 12.

Ancak 10'dan sonra gelen onluk dizideki 8 ve 9'lu sayılar kendisini takip eden 10'luk diziden 1 veya 2 çıkarılarak elde edilir.

Örnek: 18 sayısını Latince olarak yazmak istersek önce iki (**duo**) ve sonrada yirmi (**viginti**) yazmamız gerekir.

Duodeviginti= 18

Burada iki (duo) ve yirmi (viginti) kelimeleri arasına giren '**de**' bir edat olup **–den aşağı** anlamı verir.

Latince sayılar tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

arap	romen	num. cardinalia doğal sayı	anlamı
1	I	unus, una, unum	bir
2	II	duo, duae, duo	iki
3	III	tres, tres, tria	üç
4	IV	quattuor	dört
5	V	quinque	beş
6	VI	sex	altı
7	VII	septem	yedi
8	VIII	octo	sekiz
9	IX	novem	dokuz
10	X	decem	on
11	XI	undecim	onbir
12	XII	duodecim	oniki

Latince sıra sayıları tablo halinde aşağıda sunulmuştur.

arap	romen	num. ordinalia sıra sayıları	anlamı
1.	I.	primus, a, um	birinci
2.	II.	secundus, a, um	İkinci
3.	III.	tertius, a, um	üçüncü
4.	IV.	quartus, a, um	dördüncü
5.	V.	quintus, a, um	beşinci
6.	VI.	sextus, a, um	altıncı
7.	VII.	septimus, a,um	yedinci
8.	VIII.	octavus, a,um	sekizinci
9.	IX.	nonus, a, um	dokuzuncu
10.	X.	decimus, a, um	onuncu
11.	XI.	undecimus, a, um	on birinci
12.	XII.	duodecimus, a,um	on ikinci

ÖNEKLERİN (PREFIXES) VE SONEKLERİN (SUFFIXES) TIBBİ TERMİNOLOJİDEKİ YERİ

Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için önek kavramı Türklere yabancıdır.

Ancak günümüzde kullandığımız bazı önekler köken itibariyle **Arapça** veya **Farsçadır**. Naçar (çaresiz) ve biçare (çaresiz), namert (mert olmayan), bihaber (habersiz), lâmekân (mekânsız) kelimeler bu duruma iyi bir örnektir.

Bununla birlikte Türkçemizde öneklere benzer tarzda kullanılan ve pekiştirme sıfatlarının oluşumunu sağlayan ekler bulunur.

Ancak bunlar isimlerin önüne gelmez. Örnek: kapkara, mosmor, masmavi, pespembe, bembeyaz vs.

Tıbbi terminolojide kullanılan terimlerin birçoğu önekler ve sonekler kullanılarak türetilmiştir.

Önekler ve sonekler köken itibariyle iki ayrı kaynaktan (Latince (L) ve Grekçe (Gr)) gelir.

Latin dilinin özelliğinden dolayı kelimelerdeki yapısal değişiklikler genellikle soneklerle yapılırken anlamsal değişiklikler önekler yardımıyla yapılır.

Aşağıda tıbbi terminolojide yaygın olarak kullanılan ön ekler alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Önek (Prefix)

Kökeni

Anlamı

a-, an- :

Gr

-sız, olmayan, dışında.

Örnek:

anomalia: normal olmayan,

anosmia: koku duyusu olmayan,

anorganic: organik olmayan,

acephalicus: başı olmayan, başsız,

amastia: memenin olmaması,

anesthesia: duyu yokluğu, duyunun kaybolması,

anemia: kansızlık

ab- :

L

-den, -dan uzaklaştırma, ayırma

Örnek:

abductor: uzaklaştıran,

abduction: uzaklaşma,

ablactatio: süttten kesme,

brady-

Gr

yavaş, yavaşlama

Örnek:

bradycardia: kalbin yavaşlaması, kalp atışının yavaşlaması,

bradyknesia: hareketlerde yavaşlama

circum-

L

çevresinde, çepeçevre, etrafında

Örnek:

circumduction: daire şeklinde hareket,

circumferentia: çevreleyen, çember, çevre uzunluğu,

circumflexus: çevresinde dolanan, çevresinde kıvrılan

di- Gr iki, ikiz, ikili,

Örnek: digasticus: iki karınlı
diplegia: iki taraflı felç,
dicentricus: iki merkezli

di-, dia- Gr ara, arasında, arasından, ile,
aracılığı ile, vasıtası ile, üzerinden

Örnek: diaphragma: ara bölme,
diagram: bir problemi çözmek için çizim
yapmak,
diaphysis: uzun kemiklerin iki ucu arasındaki
kısm (kemiğin gövdesi)

em-, en-

Gr iç, içine, içinde,

Örnek:

embryo: (uterus) içinde (içerde) büyüyen,
encephalon: kafatası içindeki (beyin),

en-,endo-

Gr iç, içine, içinde,

Örnek:

endometrium: uterusun içini döşeyen katman,
endocardium: kalp boşluklarının içini döşeyen
tabaka,
endosteum: kemik boşluklarının içini döşeyen zar.

epi- Gr üst, üstünde, üzerinde

Örnek: **epicardium:** kalbin üzerini örten tabaka,
epidermis: üst deri,
epididymis: testisin üzerinde bulunan yapı,
(epididymis: erkek genital organı),
epigastrium: mide üstü

eu- Gr iyi, uygun,

Örnek: **eurthymia:** ritmin iyi olması, mükemmel ritim,
eupnea: iyi solunum, normal solunum.

exo- Gr dış, dış taraf, dışarıya doğru

Örnek: **exocrine:** dış salgı,
exogenous: dış kaynaklı olan,
exophthalmus: göz küresinin dışarıya doğru çıkması